

PROLOOG

Ik ben onzichtbaar. Nee, ik ben geen spook van het soort waardoor Edgar Allan Poe werd geplaagd, of zo'n ectoplastisch wezen dat je in Hollywoodfilms kunt zien. Ik ben een stoffelijke mens, van vlees en been, vezels en sappen – je zou zelfs kunnen zeggen dat ik een brein bezit. Ik ben onzichtbaar, moet u weten, omdat de mensen me niet *willen* zien. Net als die hoofden zonder lichaam die ze soms op de kermis vertonen, ben ik als het ware omringd door spiegels van hard, vertekenend glas. Wie mij nadert ziet alleen mijn omgeving, zichzelf, of het product van zijn eigen verbeelding – wat dan ook, behalve mij.

Mijn onzichtbaarheid is al evenmin een biochemische eigenaardigheid van mijn opperhuid. De onzichtbaarheid waarover ik het heb berust op een merkwaardige oogafwijking bij degenen met wie ik in aanraking kom. Het is iets in de bouw van hun *innerlijke* ogen, de ogen waarmee ze via hun lichamelijke ogen de werkelijkheid zien. Ik beklaag me niet en protesteren doe ik evenmin. Het heeft soms zijn voordelen om niet gezien te worden, al is het meestal nogal zenuwslopend. Slechtienden, bijvoorbeeld, botsen voortdurend tegen je op. En vaak ga je eraan twifelen of je wel echt bestaat. Dan ben je bang dat je niet meer bent dan andermans hersenschim. Zoiets als een verschijning in iemands nachtmerrie, die hij met alle macht probeert te vermorzelen. Als je je zo voelt begin je in je woede terug te botsen. En eerlijk gezegd, zo voel je je meestal. Je wilt wanhopig graag geloven dat je echt bestaat, dat je deel uitmaakt van al die herrie en die pijn, en je maait met je vuisten, je vloekt en tiert om maar te worden opgemerkt. En dat lukt helaas maar zelden.

Op een avond botste ik per ongeluk tegen iemand op; misschien omdat het bijna donker was, zag hij me en hij slingerde me een belediging naar het hoofd. Met één sprong was ik bij hem, greep hem bij zijn revers en eiste een verontschuldiging. Het was een lange blonde man en toen mijn gezicht vlak bij het zijne was keek hij me met zijn blauwe ogen schaamteloos aan en verwenste me; ik voelde zijn hete

adem in mijn gezicht terwijl hij worstelde in mijn greep. Ik ramde zijn kin omlaag op mijn kruin zoals ik dat de West-Indiërs had zien doen; ik voelde zijn vlees scheuren en het bloed eruit gutsen en ik schreeuwde: 'Excuus! Excuus!' Maar hij vloekte en vocht door en ik gaf hem kopstoot na kopstoot, tot hij neerging, op zijn knieën, bloedend als een rund. Ik begon hem te schoppen, gek van woede, omdat hij bleef schelden met het bloedige schuim op zijn lippen. Ik schopte maar door. En in mijn razernij haalde ik mijn mes tevoorschijn om hem zijn strot af te snijden, pal onder die lantaarn in de verlaten straat; ik hield hem met één hand bij zijn kraag en maakte het mes met mijn tanden open – maar toen drong het tot me door dat de man me niet echt had gezien, dat hij niet beter wist of hij beleefde met open ogen een nachtmerrie! Ik hield in; het mes kliefde de lucht; ik duwde hem van me af en liet hem op straat vallen. Ik stond nog naar hem te staren toen de koplampen van een auto door het donker priemden. Daar lag hij, kreunend op het asfalt, op een haar na omgebracht door een spook. De moed zonk me in de schoenen. Mijn woede maakte plaats voor walging en schaamte. Ik leek wel dronken, ik stond te zwaaien op mijn benen. Toen trof me een komische gedachte: er was iets uit de dikke schedel van die man daar ontsnapt en dat iets had hem bijna vermoord. De gedachte was zo absurd dat ik moest lachen. Zou hij op het randje van de dood nog zijn ontwaakt? Zou de dood zelf hem nog even uit de droom hebben geholpen? Maar ik bleef niet staan. Ik rende het donker in, zo hard lachend dat ik bang was me letterlijk te bescheuren. De volgende dag zag ik zijn foto in de *Daily News* onder een kop die zei dat hij was 'gemolesteerd'. Arme klootzak, dacht ik. Arme, blinde klootzak. Ik had oprecht met hem te doen. Gemolesteerd door een onzichtbare man!

Meestal – ook al wil ik niet langer, zoals vroeger, mijn gewelddadige momenten ontkennen door te doen alsof ze niet bestaan – meestal ben ik niet zo openlijk gewelddadig. Ik houd mezelf voor dat ik onzichtbaar ben en loop op mijn tenen om de slapenden niet te wekken. Het is soms beter ze niet te wekken; er zijn weinig dingen op aarde zo gevaarlijk als slaapwandelaars. Maar ik heb op den duur geleerd dat het ook mogelijk is tegen ze te vechten zonder dat ze het merken. Zo vecht ik al een hele tijd tegen het Energiemonopoliebe-

drijf. Ik gebruik hun energie zonder een cent te betalen, en ze weten het niet. O, ze vermoeden wel dat er stroom wordt afgetapt, maar ze weten niet waar. Ze weten alleen dat er volgens de hoofdmeter in hun krachtcentrale een allemachtige sloot elektriciteit ergens in de jungle van Harlem verdwijnt. De grap is natuurlijk dat ik niet in Harlem woon maar in een grensgebied. Jaren geleden (toen ik de voordelen van het onzichtbaar zijn nog niet had ontdekt) bewandelde ik nog de gebruikelijke weg en betaalde ik hun schandalige tarieven. Maar dat is geweest. Die gewoonte heb ik afgeschaft, tegelijk met mijn oude kamer en mijn oude leven; dat berustte op de dwaling dat ik, net als mijn medemens, zichtbaar was. Nu ik mijn onzichtbaarheid besef woon ik gratis in een gebouw dat uitsluitend aan blanken wordt verhuurd, in een hoek van de kelder die in de negentiende eeuw werd afgesloten en vergeten en die ik ontdekte toen ik op een nacht voor Ras de Verdelerger moest vluchten. Maar nu loop ik te ver op mijn verhaal vooruit. Dat is bijna het einde, al ligt het einde in het begin, en ver in het verschiet.

Waar het nu om gaat is dat ik een woning had gevonden – of een hol in de grond, zo u wilt. Omdat ik mijn woning een ‘hol’ noem moet u niet meteen denken dat het er vochtig is en kil als het graf; er zijn koude holen en warme. Mijn hol is warm. U moet maar denken, een beer kruipt ’s winters in zijn hol en blijft daar tot het weer lente wordt. Dan wandelt hij vrolijk naar buiten, als een paaskuiken uit zijn ei. Ik zeg dit allemaal om u ervan te doordringen dat ik, al ben ik dan onzichtbaar en woon ik in een hol, beslist niet dood ben. Ik ben dood noch schijndood. Noem me maar Bruintje Beer, want ik houd hier mijn winterslaap.

Mijn hol is warm en goed verlicht. Heel goed verlicht zelfs. Ik denk niet dat er in heel New York een beter verlicht plekje te vinden is dan dat hol van mij, en ik sluit Broadway niet uit. En evenmin het Empire State Building, op zo’n avond waar fotografen van dromen. Maar nu neem ik u in de maling. Die twee plaatsen behoren tot de donkerste van onze hele beschaving – pardon, onze hele *cultuur* (een belangrijk verschil, heb ik me laten vertellen) – wat op het eerste gehoor een grapje lijkt, of een tegenstrijdigheid, maar dat (tegenstrijdig, bedoel ik) is des werelds loop: niet als een pijl, maar als een boemerang.

(Pas op voor mensen die zeggen dat de geschiedenis een *spiraal* is; die bereiden een boemerang voor – hou een stalen helm bij de hand.) Ik kan het weten: ik heb al zoveel boemerangs tegen mijn kop gehad dat ik nu de donkerheid van het licht kan zien. En ik hou van licht. U vindt het misschien vreemd dat een onzichtbaar iemand licht nodig heeft, ernaar verlangt, ervan houdt. Maar misschien komt dat juist doordat ik onzichtbaar ben. Licht bevestigt mijn echtheid, het brengt mijn vorm voort. Een mooi meisje vertelde me eens dat ze vaak dezelfde nachtmerrie had: ze lag midden in een grote, donkere kamer en voelde dan haar gezicht uitdijen tot het als een vormloze massa de hele kamer vulde en haar ogen zich als een slijmerige brij door de schoorsteen omhoog persten. En zo is het ook met mij. Zonder licht ben ik niet alleen onzichtbaar maar ook vormloos, en wie zich niet bewust is van zijn vorm is levend dood. Zelf ben ik, na al zo'n twintig jaar te hebben bestaan, pas tot leven gekomen toen ik mijn onzichtbaarheid had ontdekt.

Dat is waarom ik mijn strijd voer tegen het Energiemonopoliebedrijf. De eigenlijke reden, bedoel ik: al vechtend voel ik dat ik leef. Ik doe het ook omdat ze me zoveel geld afhandig hebben gemaakt voordat ik geleerd had me te verweren. In mijn kelderhol branden welgeteld 1369 lampen. Mijn hele plafond is bezet met lampen, tot de laatste vierkante centimeter, en geen tl-lampen maar het oude, minder rendabele type met gloeidraad. Pure sabotage, begrijpt u wel. Ik ben nu ook met de bedrading van de muur begonnen. Ik ken een uitdrager, een man met visie, en die heeft me het snoer en de fittingen geleverd. Niets, geen storm of overstromingsramp, mag onze behoefte aan licht in de weg staan, onze behoefte aan steeds meer en steeds feller licht. De waarheid is het licht en het licht is de waarheid. Als ik met de vier muren klaar ben begin ik aan de vloer. Hoe precies, dat weet ik nog niet. Als je zo lang onzichtbaar hebt geleefd als ik, word je vindingrijk. Ik verzin er wel iets op. En misschien vind ik ook nog iets uit om mijn koffiepot op de brander te zetten als ik in bed lig, en iets om mijn bed te verwarmen – net als die figuur in dat geïllustreerde blad die een apparaatje had geconstrueerd om zijn schoenen te verwarmen! Al ben ik dan onzichtbaar, toch behoort ik tot de grote Amerikaanse traditie van knutselaars. Ik ben dus familie van Ford,

Edison en Franklin. Noem me maar een denker-knutselaar, want ik ben een man van de theorie en de praktijk. Ja, ik ga mijn schoenen verwarmen. Dat is geen luxe, want ze zitten vol gaten. En daar laat ik het niet bij.

Ik heb nu één radiogrammofoon, ik wil er vijf. Mijn hol is akoestisch enigszins dood en als ik muziek speel wil ik de trillingen voelen, niet alleen met mijn oren maar met mijn hele lijf. Ik wil op vijf platen Louis Armstrong 'What Did I Do to Be So Black and Blue' horen spelen en zingen – allemaal tegelijk. Ik luister nu weleens naar Louis als ik mijn lievelingstoetje eet: vanille-ijs met bessenjenever. Dan giet ik het rode vocht over de witte ijskoepel en kijk ik hoe het glinstert en damp, terwijl Louis dat militaire instrument laat zingen als een engel. Misschien hou ik van Louis Armstrong omdat hij poëzie schept uit het onzichtbaar zijn. Dat komt, denk ik, doordat hij niet weet dat hij onzichtbaar is. En omdat ik dat zelf wel besef kan ik zijn muziek beter begrijpen. Toen ik eens iemand om een sigaret vroeg gaven een paar grappenmakers me een joint, die ik opstak toen ik weer thuis naar mijn grammofoon zat te luisteren. Het werd een vreemde avond. Onzichtbaarheid, moet u weten, verandert iets aan je maatgevoel; je zit steeds iets naast de tel. Soms ben je iets voor en soms iets achter. In plaats van een snelle, vloeiende golfbeweging hoor je de knopen, de punten waar de tijd tot stilstand komt en van waar hij weer verder springt. Je glipt die stiltes binnen en kijkt om je heen. Dat hoor je zo ongeveer in Louis z'n muziek.

Ik heb eens een beroepsbokser zien vechten tegen een dommekracht. De bokser was snel en had een verbluffende techniek. Zijn lichaam was één stroom van razende, ritmische actie. De dommekracht incasseerde treffer op treffer, stomverbaasd, zijn armen in de lucht. Maar opeens kwam de dommekracht, rondzwalkend in een storm van bokshandschoenen, met één stoot in en dreunde al die techniek, die snelheid en dat voetenwerk als een zak aardappelen tegen de mat. Het prijsdier lag uitgeteld. De outsider had gewonnen. De pummel had zich even in de timing van zijn tegenstander verplaatst. Onder invloed van die joint ontdekte ik een nieuwe, analytische manier om naar muziek te luisteren. De ongehoorde klanken kwamen door en elke melodische lijn leidde een eigen leven, klonk

duidelijk gescheiden van de rest, deed z'n zegje en liet dan weer de andere stemmen aan het woord. Die avond hoorde ik niet alleen in de tijd maar ook in de ruimte. Ik drong niet alleen in de muziek door, maar daalde als Dante in haar diepten af. En *onder de snelheid van het hot-tempo lag een langzamer tempo en een grot, en ik ging naar binnen en keek om me heen en hoorde een oude vrouw een spiritual zingen vol Weltschmerz, als een flamenco, en daaronder lag een nog lager niveau, waar ik een beeldschoon, ivoorkleurig meisje smekend met een stem als die van mijn moeder voor een troep slavenhouders zag staan die boden op haar naakte lichaam, en daaronder ontdekte ik een nog lager niveau en een sneller tempo, en ik hoorde iemand schreeuwen: 'Broeders, mijn tekst voor deze ochtend is het "Duister der zwartheid".'*

En een schare van stemmen antwoordde: 'Die zwartheid is donker, broeder, pikdonker.'

'In den beginne...'

'Voor er nog iets was,' klonk het in koor.

'...was zwarte duisternis...'

'Predik het...'

'...en de zon...'

'De zon, Heere...'

'...was rood als bloed...'

'Rood...'

'En zwart, dat is...'

'Als bloed...'

'Ik zei: zwart, dat is...'

'Predik het, broeder...'

'...zwart, dat is geen...'

'Rood, Heere, rood. Hij zei "rood"!'

'Amen, broeder...'

'Zwart zal jullie halen...'

'Ja, dat zal het...'

'...en zwart zal jullie niet...'

'Nee, dat zal het niet!'

'Welles...'

'Welles, Heere...'

‘...en ook weer niet.’
 ‘Halleluja...’
 ‘...Het voert jullie, lof, lof zij den Heere, in de BUIK VAN DE WALLE-
 VIS.’
 ‘Predik het, geliefde broeder...’
 ‘...en het leidt jullie in verzoeking...’
 ‘O, almachtige God!’
 ‘Die vannacht gevangen is!’
 ‘Zwart zal jullie maken...’
 ‘Zwart...’
 ‘...en breken.’
 ‘Zo is het toch, Heere?’
 En op dat moment brulde een stem als een trombone mij toe: ‘Maak
 dat je wekomt, stommeling! Wil je soms verraad plegen?’
 Ik dwong mezelf om door te lopen en hoorde de oude spiritualzangeres
 jammeren: ‘Zeg God vaarwel, m’n jongen, en sterf.’
 Ik bleef verwonderd staan en vroeg haar wat eraan scheelde.
 ‘Ik had mijn meester innig lief, mijn zoon,’ zei ze.
 ‘Je had hem moeten haten,’ zei ik.
 ‘Hij heeft me vele zonen geschonken,’ zei ze, ‘en omdat ik mijn zonen
 liefhad leerde ik hun vader liefhebben, al haatte ik hem ook.’
 ‘Ook ik heb geleerd wat ambivalentie is,’ zei ik. ‘Daarom ben ik hier.’
 ‘Wat zeg je?’
 ‘Niets, een woord dat niets verklaart. Waarom jammer je zo?’
 ‘Ik jammer omdat hij dood is,’ zei ze.
 ‘Maar wie hoorde ik dan lachen hierboven?’
 ‘Dat zijn m’n jongens. Ze zijn blij.’
 ‘Ja, dat kan ik ook begrijpen,’ zei ik.
 ‘Ik lach zelf ook, maar ik moet ook huilen. Hij had beloofd ons vrij
 te maken, maar hij kon er nooit echt toe komen. Toch hield ik van
 hem...’
 ‘Je hield van hem? Je bedoelt...’
 ‘Jazeker, maar er was iets dat ik nog meer liefhad.’
 ‘Wat dan?’
 ‘De vrijheid.’
 ‘De vrijheid,’ zei ik. ‘Misschien moet je haten om vrij te zijn.’

‘Nee, m’n zoon, je moet liefhebben. Ik had hem lief en ik gaf hem dat vergif en hij verschrompelde als een bevroren appel. Anders hadden de jongens hem aan flarden gesneden met hun zelfgemaakte messen.’

‘Er moet ergens een fout gemaakt zijn,’ zei ik. ‘Ik weet het ook niet meer.’ Ik wilde nog meer zeggen, maar het geschater boven mij werd te luid en ging te veel op huilen lijken. Ik probeerde eraan te ontsnappen, maar kon niet. Net toen ik weg wilde lopen kreeg ik een hevig verlangen haar te vragen wat vrijheid was en ik ging terug. Ze zat met haar hoofd in haar handen zachtjes te huilen, haar leerbruine gezicht nat van tranen.

‘Moedertje, wat is dat, die vrijheid waar je zoveel van houdt?’ vroeg ik om een hoek van mijn bewustzijn heen.

Ze keek verrast, toen nadenkend, toen verslagen. ‘Ik ben het kwijt, m’n zoon. ’t Loopt allemaal door elkaar. Eerst denk ik dat ik ’t weet en dan is het weer wat anders. M’n hoofd loopt om. Op het moment geloof ik dat het alleen maar is dat ik weet hoe ik moet zeggen wat er hier in m’n hoofd zit. Maar dat valt niet mee, m’n zoon. Er is in te korte tijd te veel met me gebeurd. ’t Is net of ik koorts heb. Als ik twee stappen doe begint m’n hoofd te tolleren en dan ga ik tegen de vlakte. En als het dat niet is dan zijn het de jongens. Ze beginnen te lachen en dan willen ze de blanken koud maken. Ze zijn verbitterd, dat is het...’

‘Maar wat is nu vrijheid, moeder?’

‘Laat me toch met rust, jongen, m’n hoofd loopt om!’

Ik ging weg, omdat het me zelf duizelde, maar ver kwam ik niet.

Een van de zoons, een lange, potige kerel, dook plotseling uit het niets op en diende me een vuistslag toe.

‘Wat mankeert je, man?’ riep ik.

‘Je hebt ma aan het huilen gemaakt!’

‘Maar hoe dan?’ vroeg ik, een tweede klap ontwijkend.

‘Met al dat gevraagd van je. Lazer op en laat je hier niet meer zien, en als je nog es wat te vragen hebt vraag het dan aan jezelf!’

Hij hield me in een greep van graniet, zijn vingers om mijn luchtpijp geklemd zodat ik dacht te stikken, tot hij me eindelijk liet gaan. Ik strompelde versuft in het rond; de muziek bonkte hysterisch in mijn oren. Het was donker. Mijn hoofd werd weer helder; ik liep door een smalle donkere gang en dacht zijn snelle voetstappen achter me te ho-

ren. Ik was verbitterd en werd overmand door een diep verlangen naar rust en stilte, een toestand die me voorgoed onbereikbaar leek. De trompet schetterde in mijn oren en het ritme maakte me gek. Een tamtam begon bonkend als een hartslag de trompet te overstemmen zodat ik niets anders meer hoorde. Ik snakte naar water en hoorde het ruisen door de koude buis die ik voelde terwijl ik tastend mijn weg zocht, maar ik kon niet blijven staan vanwege de voetstappen achter me.

‘Hé, Ras,’ riep ik. ‘Ben jij het, Verdelper? Rinehart?’

Geen antwoord. Alleen de ritmische voetstappen achter me. Ik probeerde de weg over te steken, maar een snelle auto raakte me en schraapte in het voorbijrazen het vel van mijn been.

Opeens was ik buiten en ontsteeg ik ijlings deze onderwereld van het geluid. Ik hoorde Louis Armstrong onschuldig vragen:

*What did I do
To be so black
And blue?*

Eerst voelde ik angst; deze vertrouwde muziek had om actie gevraagd; het soort actie waartoe ik niet in staat was en toch, als ik langer daar onder de oppervlakte was gebleven had ik het misschien wel geprobeerd. Toch weet ik nu dat weinigen echt naar deze muziek luisterden. Ik zat op de rand van mijn stoel, nat van het zweet, alsof mijn 1369 peertjes stuk voor stuk jupiterlampen waren geworden, op mij gericht voor een derdegraadsverhoor, geleid door Ras en Rinehart. Het putte me uit – alsof ik een uur lang mijn adem ingehouden had in de angstaanjagende gemoedsrust die intreedt na dagen van hevige honger. En toch schonk het mij, als onzichtbare, een vreemde voldoening om de stilte van het geluid te kunnen horen. Ik had in mezelf onbekende drijfveren ontdekt – al kon ik hun oproep niet gehoorzamen. Maar ik heb nooit meer een joint gerookt; niet omdat het verboden is, maar omdat het al mooi genoeg is als je om een hoekje kunt *kijken* (dat is niet ongewoon als je onzichtbaar bent). Om een hoekje *horen* is wat te veel van het goede. Het verlamt de wil tot actie. En ondanks broeder Jack en die hele trieste, vergeefse periode van de Broederschap, geloof ik uitsluitend in actie.

Een definitie: een winterslaap is een heimelijke voorbereiding op meer openlijke actie.

Bovendien verlies je door dat spul totaal je besef van tijd. Als dat me zou overkomen zou ik op een mooie ochtend gewoon vergeten opzij te springen en vermorzeld worden door de een of andere mafketel in zijn oranje-gele tram of gore bus. Of ik zou vergeten uit mijn hol te komen als de tijd voor actie daar is.

Intussen vermaak ik me best, met de complimenten van het Energiemonopoliebedrijf. Aangezien u me nooit zult herkennen al ben ik nog zo dichtbij, en aangezien u wel nauwelijks zult geloven dat ik besta, mag u best weten dat ik een elektriciteitskabel van het flatgebouw heb afgetakt naar mijn hol in de grond. Daarvóór leefde ik in het donker waarin ik voor mijn achtervolgers was gevlucht, maar nu kan ik zien. Ik heb licht gebracht in de duisternis van mijn onzichtbaarheid – en omgekeerd. Dus speel ik nu de onzichtbare muziek van mijn isolement. Dat laatste lijkt niet helemaal juist, nietwaar, maar toch is het zo: je hoort die muziek nu eenmaal omdat muziek gehoord en zelden gezien wordt, behalve door muzikanten. Zou deze drang om onzichtbaarheid zwart op wit te krijgen voortkomen uit de drang om muziek te maken van onzichtbaarheid? Maar ik ben een redenaar, een menner van het grauw – Ben? Dat *was* ik en zal ik misschien ooit weer worden. Wie weet? Niet alle krankheid is tot de dood en onzichtbaarheid evenmin.

Ik hoor u al zeggen: ‘Wat een gruwelijke, onverantwoordelijke schoft!’ En daar hebt u gelijk in. Ik beaam het direct. Ik ben een van de onverantwoordelijkste wezens die ooit hebben geleefd. Die onverantwoordelijkheid is deel van mijn onzichtbaarheid; het is in alle opzichten een ontkenning. Aan wie ben ik trouwens verantwoording verschuldigd en waarvoor, als u mij niet wilt zien? Wacht maar, tot ik laat zien hoe onverantwoordelijk ik werkelijk ben. Verantwoordelijkheid berust op erkenning en erkenning is een vorm van overeenkomst. Neem die man die ik zowat omgebracht heb: wie was er verantwoordelijk voor die bijna-moord? Ik? Ik vind van niet. Ik wijs dat af. Ik pas ervoor. U kunt me nog meer vertellen. *Hij* liep tegen *mij* op, *hij* beledigde *mij*. Had hij, in het belang van zijn eigen, persoonlijke veiligheid, geen oog moeten hebben voor mijn hysterische toestand,